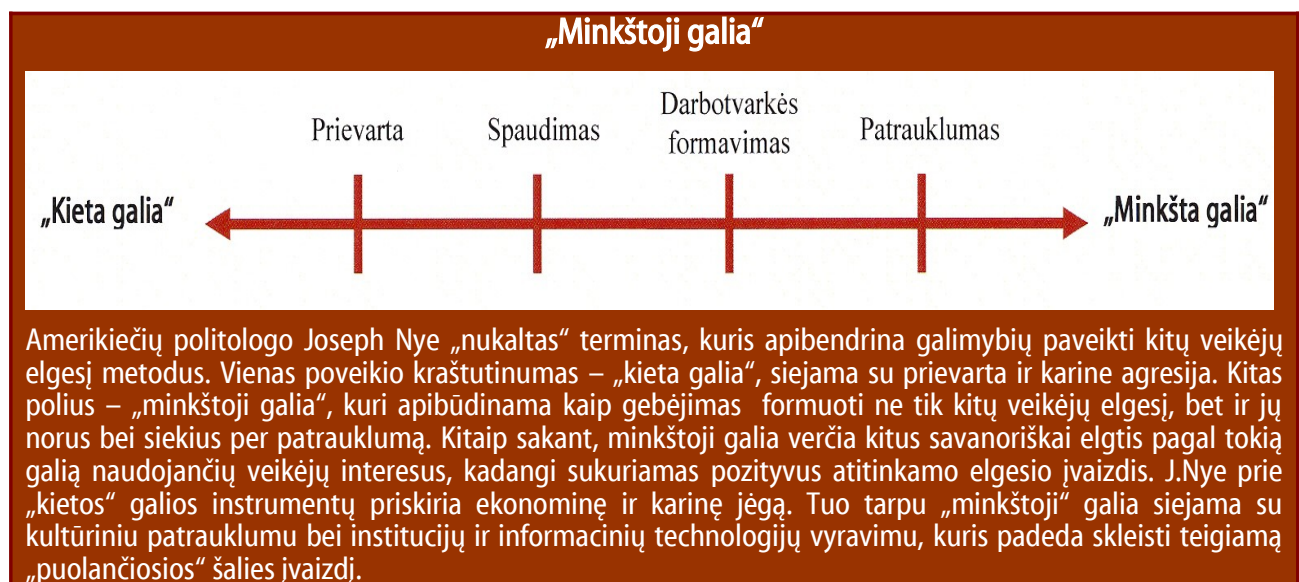

Rusija didins „minkštąją galią“ ir stiprins GONGO

Laurynas Jonavičius, Rytų Europos studijų centras

2008 m. gegužės 12 d. Rusijos Federacijos prezidento įsakymu Nr.724 („Federalinių vykdomosios valdžios institucijų sistemos ir struktūros klausimai“¹), be kita ko buvo nurodyta įkurti Nepriklausomos valstybių sandraugos (NVS) reikalais besirūpinančią federalinę agentūrą prie Rusijos užsienio reikalų ministerijos. Naujoji agentūra veiklą pradėti turėtų nuo rugsėjo mėnesio. Rusijos žiniasklaida citavo Kremliaus pareigūnus, kalbančius apie būsimosios agentūros tikslus: „ tai bandymas sustiprinti mūsų politiką NVS didinant praktinių projektų, kurių seniau neturėjom galimybių įgyvendinti, skaičių. Mes privalome padėti NVS šalims spręsti jų problemas padedant Rusijai“². Paprastai tariant, Rusijoje įsteigta „minkštosios galios“ principais veikianti institucija, kurios pagalba bus siekiama gerinti Rusijos įvaizdį (o kartu ir didinti įtaką) NVS valstybėse.

Nors vadinamųjų „tėvynainių“ išnaudojimas siekiant ginti Rusijos interesus posovietinėje erdvėje nėra naujas instrumentas Rusijos užsienio politikoje, kokybine prasme federalinės agentūros NVS šalims sukūrimas yra ganėtinai novatoriškas žingsnis. Kaip pažymi tie patys Rusijos apžvalgininkai, naujosios agentūros veikla ir tikslai labai primena JAV organizacijos „USAID“ bei daugelyje Vakarų Europos valstybių veikiančių vystomojo bendradarbiavimo (angl. *development cooperation*) valstybinių agentūrų³ veiklą.

¹ Указ Президента РФ от 12 мая 2008 г. N 724 „Вопросы системы и структуры федеральных органов исполнительной власти“. - <http://www.rg.ru/2008/05/13/struktura-vlasti-dok.html>

² Владимир Соловьев „СНГ попадет под влияние России“, *Коммерсантъ*, № 133(3950), 2008 m. liepos 31 d. - <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=917672>

³ Ольга Мефодьева „Кремль слов на ветер не бросает“. – Politcom.ru, 2008 m. liepos 31 d. - <http://www.politcom.ru/article.php?id=6608>

USAID (The United States Agency for International Development – JAV tarptautinio vystymo agentūra) – JAV federalinės valdžios institucija, atsakinga už nekarinės paramos teikimą ir projektų įgyvendinimą užsienio šalyse. Tai savarankiška federalinė agentūra, kurios veiklą kuruoja ir prižiūri JAV valstybės sekretorius ir kurios tikslas yra “ištiesti pagalbos ranką kitų šalių žmonėms, siekiantiems sukurti geresnį gyvenimą, atsigauti po nelaimių ir trokštančių gyventi laisvoje bei demokratinėje valstybėje”.

Paprastai vystomojo bendradarbiavimo, demokratijos stiprinimo ir užsienio paramos (angl. *foreign aid*) politiką įgyvendina ekonomiškai išsivysčiusios valstybės, priklausančios Ekonominio bendradarbiavimo ir vystymo organizacijai (angl. *Organization for Economic Cooperation and Development - OECD*). Tiesa, skirtingai nuo daugelio Europos valstybių, kurios įgyvendindamos vystomojo bendradarbiavimo politiką pagrindinį dėmesį skiria Tūkstantmečio vystymo tikslų pasiekimui, JAV teikiama užsienio parama paprastai turi nemažą politinį atspalvį. USAID aktyviai veikia daugelyje posovietinių šalių, ypač remdama su demokratijos plėtra ir žmogaus teisių įtvirtinimu susijusias veiklas. Daug kas sieja tokią veiklą su nacionalinių interesų įgyvendinimu ir įtakos stiprinimu. Įdomu, kad tapusi Europos Sąjungos nare Lietuva taip pat pradėjo vykdyti vystomojo bendradarbiavimo politiką. Ši politika daugiausiai orientuota į kaimynines posovietines šalis ir didžiausią dėmesį skiria demokratijos bei žmogaus teisių įtvirtinimui Baltarusijoje, Ukrainoje, Moldovoje ir Pietų Kaukaze.

Tūkstantmečio vystymo tikslai

2000 m. Jungtinių Tautų tūkstantmečio viršūnių susitikime patvirtinti tarptautinės bendruomenės tikslai, kuriuos siekiama įgyvendinti iki 2015 m.

1. **Perpus sumažinti skurdą ir nepriteklių pasaulyje**
2. **Garantuoti visuotinį pradinį išsilavinimą**
3. **Užtikrinti lygias moterų ir vyrų teises**
4. **Dviem trečdaliais sumažinti vaikų iki 5 metų mirtingumą**
5. **Trimis ketvirtadaliais sumažinti gimdyvių mirtingumą**
6. **Sustabdyti ŽIV/AIDS ir kitų užkrečiamųjų ligų plitimą**
7. **Užtikrinti darnų ekonominį ir aplinkos vystymąsi**
8. **Plėtoti pasaulinę partnerystę vystymosi labui**

Grįžtant prie Rusijos ir jos planų stiprinti patrauklų savo įvaizdį posovietinėje erdvėje galima padaryti keletą išvalgų. Visų pirma, darytina prielaida, kad Rusija pagaliau nusprendė tvirtai stovinti ant kojų ir pasirengusi nacionalinius interesus ginti ne tik užsukinėdama dujų ar naftos kranelius (kaip Ukrainos ir Baltarusijos atveju), žvangindama ginklais (Gruzija), bet ir demonstruodama savo kultūrinį bei ekonominį patrauklumą. Šį patrauklumą demonstruoti ir bus pavesta naujajai agentūrai. Antrą išvalgą galima susieti su rusų žiniasklaidoje pasirodžiusia nuomone, kad įsteigdama federalinę NVS reikalais besirūpinančią agentūrą, Rusija bando įtvirtinti D.Medvedevo garsiai deklaruojamą būtinybę „įtvirtinti tarptautinės teisės viršenybę visose tarpvalstybinio bendradarbiavimo srityse bei remiant rusakalbius tėvynainius“⁴. Tokia pozicija iš esmės reiškia, kad iki šiol visas tarpvalstybinis bendradarbiavimas Rusijoje nebuvo grįstas nei tarptautine, nei jokia kita teisės viršenybe... Galiausiai, trečioji išvalga: Rusija bando ieškoti naujų instrumentų, kad atsvertų didėjančią Vakarų (tiek JAV, tiek ES) įtaką posovietinėje erdvėje. Vis dar stiprėjanti (ekonomiškai) Rusija tikrai mato save teisėtų interesų posovietinėje erdvėje turinčia veikėja, kuri nepageidauja dalintis įtaka šioje erdvėje. Kadangi iki šiol praktiškai vienintelis (nors ir efektyvus) poveikio instrumentas buvo energetika, t.y. grasinimai ir energetinis

⁴ Кремль слов на ветер не бросает (Op.cit.)

šantažas, Maskva nusprendė pasinaudoti kitų veikėjų jau išbandytais metodais. „Minkštos galios“ stiprinimas yra vienas iš tų metodų. Sunku būtų paneigti gausybės JAV remiamų nevyriausybinių organizacijų, mokymo programų bei kitokių projektų svarbą gerinant JAV įvaizdį bei stiprinant politinę įtaką šalyse paramos gavėjose. Panašu, kad JAV pramintu keliu bandys žengti ir Rusija. Šioje vietoje reikėtų pridurti, kad minėta vakarietiška tradicija greičiausiai vėl neišvengs „rusiškos specifikos“. Tokia specifika, atitinkanti bendras Rusijos raidos tendencijas, pasireiškia per valstybės remiamas nevyriausybinės organizacijas (angl. GONGO). Pasak Kremliaus pareigūnų, „agentūra padės pasiekti naują santykių su NVS šalimis lygmenį. Grėsmių ir grąsinimų laikai praėjo. Dabar mes turime visus reikalingus išteklius, kad galėtume taikiais metodais plėsti įtaką sandraugoje – remiant draugiškas NVO, skiriant tikslinį finansavimą švietimo, humanitarinėms ir kultūrinėms programoms rusakalbiams remti“⁵. Vadinasi, planuojama didesnę vaidmenį įgyvendinant Rusijos interesus užsienyje skirti įvairioms NVO, visuomeninėms organizacijoms, klubams ir pan. Šiame kontekste įdomus faktas yra tai, kad ta pati USAID ataskaitoje apie NVO padėtį posovietinėse šalyse skelbia, jog „daugelyje posovietinių šalių, kur pilietinė visuomenė dar tik pradeda formuotis, GONGO vaidmuo tampa ypač svarbus. Tokių organizacijų gausėjimas patvirtina tendenciją pilietinę visuomenę ne tik „vystyti“, bet ir „kontroliuoti“. Tikėtina, kad jų poveikis yra labai žalingas pilietiškumo ugdymui bei demokratijos stiprinimui apskritai“⁶.

GONGO – kas tai?

„Mjanmaro moterų reikalų federacija yra GONGO. Lygiai taip pat ir Rusijos jaunimo organizacija „Nashi“ yra GONGO. GONGO yra ir Sudano žmogaus teisių organizacija, Saudo Arabijos Tarptautinė islamo paramos organizacija bei „Chongryon“ – Korėjos išėivių Japonijoje generalinė asociacija. GONGOs yra visur – Kinijoje, Kuboje, Tunise, Prancūzijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Pažodžiui GONGO (angl. *Government organized non-governmental organization*) yra valstybės remiamos ar net sukuriamos nevyriausybinės organizacijos. Šis oksimoronas slepia svarbią ir vis didesnį domėjimosi vertą tarptautinę tendenciją: vyriausybės finansuojamas ir kontroliuojamas (dažniausiai slaptai arba netiesiogiai) organizacijas. Nemažai GONGO yra neveiksmingos arba nesvarbios. Tačiau dauguma jų yra pavojingos. Kai kurios iš jų veikia kaip represinių vyriausybės smogiamoji jėga. Kitos subtiliai naudoja demokratinius metodus pačiai demokratijai susilpninti. Veikdamos užsienio šalyse GONGO skleidžia savo šalies įtaką ir bando įgyvendinti savo vyriausybei naudingus projektus bei programas. Kai kurios vyriausybės tiesiog įtvirtina savo GONGO kitų valstybių visuomenėse ir naudoja jas kaip savo interesų įgyvendinimo įrankį”*

* Moisés Naím “What Is a Gongo?”// Foreign Policy, May/June 2007. - http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3818

Nors tikrai atsirastų nemažai tokių, kurie suabejotų kas blogiau – „Nashi“ ar „Soros Foundation“ - tačiau tendencija aiški. Ta tendencija – vakarietiškų tradicijų ir elgesio metodų perėmimas, „pritaikymas prie Rusijos sąlygų“ (kas iš esmės reiškia pamatinių veikimo principų iškraipymą) ir panaudojimas savo interesų įgyvendinimui. Naujoji federalinė agentūra, panašu, bus dar vienas tokios tendencijos pavyzdys, o jos pagalba labai reikalinga Maskvai stiprinant ne per geriausią Rusijos įvaizdį Ukrainoje, Gruzijoje ar net Baltarusijoje.

⁵ СНГ попадет под влияние России (Op.cit.)

⁶ 2007 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia. - USAID, 11th Edition, 2008 June. - http://www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/2007/complete_document.pdf